

SEITSEMÄN SUKUPOLVEA

NÄKÖKULMIA SUKUPOLVIEN VÄLISIIN HYVINVOINTISUHTEISIIN

JUSSI SIMPURA

Onko sukupolvien välillä nykyisin merkittäviä hyvinvointisuhteita? Miten niitä voitaisiin empiirisesti tutkia ja mitä seurauksia niillä olisi hyvinvointipolitiikassa? Sekä professionaalaisia toimintoja korostavassa hyvinvointipalvelukeskustelussa että teoreettisesti suuntautuneessa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa on näkyvästi esillä ajatus siitä, että peräkkäisten sukupolvien elämät ovat tulleet jaikuvasti vähemmän ja vähemmän riippuvaisiksi toisistaan. Hyvinvointipalvelujen kentässä sukupolvet hahmottuvat helposti vanhuksiksi, lapsiksi, nuoriksi ja joskus myös erilaisiksi aikuisiksi, joitten elämät tapahtuvat pitkälle vain kunkin sukupolven omassa sfäärissä. Yhteiskuntatieteen suuret auktoriteetit taas pitävät sukupolvien elämien erkaantumista toisistaan yhtenä modernien tai myöhäismodernien yhteiskuntien tunnusmerkeistä (Giddens 1995, 94; siteerannut Hoikkala 1998): ”Sukupolvien peräkkäisyydeltä riistetään sen esimoderneissa puitteissa näyttelemä ratkaiseva rooli yhtenä traditionaalisten symbolien ja käytäntöjen siirtämisen keskeisenä välineenä.”

Tässä kirjoituksessa kysyn, olisiko käsitys sukupolvien erkaantumisesta ehkä jossain määrin liioiteltu. Onko osittain kysymys siitä, miten sukupolvet hahmotetaan ja mitä empiiristä tietoa niiden kytkeytymisestä toisiinsa voidaan ja halutaan etsiä? Ehdotan uudenlaista lomittaisten sukupolvien hahmotustapaa, jonka pohjalta on ehkä mahdollista tehdä näkyväksi sukupolvien välisiä hyvinvointi-

suhteita, joita uskon edelleen olevan olemassa. Ennen varsinaista ehdotusta esittelen kuitenkin eräitä viimeaikaisia kotimaisia keskusteluja sukupolvista ja hyvinvoinnista.

VUODEN 1996 ”UNOHDETTU
SUKUPOLVISEMINAARI” JA MUUTA KOTIMAISTA
KESKUSTELUA

Sukupolvien välisiä hyvinvointisuhteita on pohdittu kansainvälisellä tasolla hyvinkin erilaisista näkökulmista, joista tässä kirjoituksessa otan esille vain muutamia. Hyvän katsauksen näkökulmien kirjavuuteen tarjosi lokakuussa 1996 Suomessa järjestetty seminaari ”Generations and welfare – problems, prospects and policies”. Sen ohjelmassa olivat esillä sukupolvien väliset oikeudet ja velvollisuudet (Häyry 1996), sukupolvet ja taloudellinen hyvinvointi (ks. Hougaard Jensen 1995), sukupolvisuhteet ja ympäristökysymysten etiikka (ks. Attfield & Dell 1996), eri sukupolvien ja työttömyysongelman suhde (Bacchielli 1996), maailmanlaajuisen väestön ikääntymisen vaikutukset säästämiseen (Michalski & al. 1996 [& 1995]), ex-sosialististen maiden transitionkehityksen väestöaspektit (Cornia & al. 1996), pohjoismainen sukupolvisuhteiden vertailu (Björklund 1996), sosiokulttuuriset mallit ja sukupolvet (Koivunen 1996) sekä EU-näkökulmat sukupolvikysymyksiin (ks. Franco & Munzi 1996). Yleisimmällä tasolla oli kysymys hyvinvoinnin sukupolvisopimuksesta ja sen mahdollisista

muutoksista (ks. Walker 1996). Valitettavasti seminaarin antia ei ole koottu yhteen eikä siitä ole esitty kokonaisarviota. Seminaarin taustalla olleet kysymyksenasettelut hämmöttävät tässäkin kirjoituksessa: Mikä on sukupolvien välisen solidaarisuuden perusta ja millaisia sen muodot? Mitä on sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus? Kuuluvatko eri sukupolvet eri kulttuureihin? Ovatko Euroopassa esiintyvät hyvinvointipoliittiset mallit elinkelpoisia sukupolvinäkökulmasta? Millä eri tavoilla sukupolvinäkökulmat voitaisiin ja pitäisi ottaa huomioon hyvinvointipolitiikassa?

Kotimaisessa keskustelussa ovat sukupolvien hyvinvointisuhteet olleet esillä kahdessa toisistaan melko kaukana olevassa yhteydessä. Ensimmäinen näistä liittyy sukupolvien välisiin elinkaaren mittaisiin ja sen ylikin ulottuviin mahdollisiin ristiriitoihin. Kysymys on esimerkiksi niin sanotusta eläkepommita, jonka suuret ikäluokat joidenkin mielestä ovat räjäyttämässä nuorempiensa niskaan. Samantapainen ristiriita hämmöttää keskustelussa julkisen velan suuruudesta: millainen lasku jälkipolville lankeaa pankkituen tai sosiaaliturvan maksamisesta valtionvelkaa kasvattamalla? Näitä helposti populistisen muodon saavia kysymyksiä on pyritty vakavasti tarkastelemaan sukupolvien välisen tulonjaon analysointimalleja kehittämällä ja sukupolvitilinpidon kehikkoja rakentamalla. Kokonaan toisenlainen näkökulma syntyy silloin, kun kysytään, missä määrin sukupolvien välillä annetaan ja saadaan hyvinvointia tukevaa epävirallista tukea tai apua ja mihin suuntaan tuki kulloinkin kulkee. Kysymykset vanhusten tai vammaisten omaishoidosta, kotihoito tuesta tai ajankohtainen keskustelu kotona olevien vanhempien oikeudesta saada lapsensa päivähoitoon ovat esimerkkejä tästä toisesta näkökulmasta. Siitä käsin ei aina puhuta välittömästi rahasta, mutta hyvinvointipolitiikan talousintressitkin ovat kyllä läsnä. Viime kädessä on kysymys vastuun- ja työnjaosta kansalaisten ja julkisen tahon välillä ja samalla kysymys oikeuksista, velvollisuuksista ja kustannusten kantamisesta.

Sukupolvien välisiä taloudellisia suhteita on Suomessa pyritty kunnianhimoisesti tarkastelemaan sukupolvitilinpidon avulla (Sukupolvien välinen..., 1994) ja aivan viime aikoina talousteorioihin nojaavilla limittäisten sukupolvien malleilla (Forss & al. 1998; Lassila & al. 1997). Yhtenä näitten pyrkimysten taustatekijänä on ollut tarve arvioida eläkejärjestelmien näköaloja ja niiden kehittämismahdollisuuksia. Vaikka tämänkertaisessa kirjoituksessa ei tavoitella taloudellisten mallien täsmällisyyttä, voi ehdotettavalla sukupolvi-jaotellulla olla sovellutuksia taloudellisten mallienkin kehittämistyössä. Limittäisten sukupolvien malleissa on yksinkertaistaen kysymys siitä, että tarkastellaan rinnakkain (ei peräkkäin) samaan aikaan elossa olevia sukupolvia ja niiden koko elinkaaren mittaisia talousnäkyviä. Työn, eläkkeen, vapaa-ajan, kulutuksen, verotuksen ja korkojen suhteita koskevien oletusten varassa voidaan tuottaa erilaisia malleja, joita simuloimalla taas voidaan tarkastella esimerkiksi eläkejärjestelmän erilaisten rahoitustapojen vaikutuksia sukupolvien väliseen rahamääräisen hyvinvoinnin jakautumiseen elinkaaren mittaisilla aikaväleillä. Rahoitustaakan jakautumisen lisäksi voidaan malleihin sisällyttää myös oletuksia sukupolvien perinnönjättämiskäyttäytymisestä sekä pitkän elinkaarta tapahtuvista sukupolvien välisistä lahjoituksista tai muusta taloudellisesta tuesta. Periaatteessa malleihin voisi liittää myös epävirallisen tuen ja hoivan tarkastelun, jos epävirallinen apu voitaisiin hinnoitella markkoina. Tätä taas voi auttaa tässä esitettävä sukupolvi-jaotelu.

EHDOTUKSENI JUURIA

Omat kimmokkeeni tämän kirjoituksen laatimiseen sain kolmelta suunnalta. Ensimmäiseksi, joudun toistuvasti osallistumaan keskusteluihin, joissa aiheena ovat erityisesti nuorten elinoloihin vaikuttaminen, heidän hyvinvointinsa edistäminen tai sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ehkäiseminen nuo-

rison keskuudessa. Varsinkin silloin, kun vastuuta näissä kysymyksissä halutaan ottaa tai sysätä erilaisten nuorisoommatilaisten kannettavaksi, hahmottuu keskustelussa kuva nuorisosta irrallisena väestöryhmänä, jonka elinoloja voidaan tarkastella lähes kokonaan erillään heidän vanhemmistaan ja näiden hyvinvoinnista. Toiseksi, olen mukana tutkimushankkeessa, jossa yritetään selvittää, mikä rooli sosiaali- ja terveystaloudellilla ja niissä tapahtuneilla muutoksilla oli 1990-luvun talouslaman aikana kuntatasolla. Miten palvelujärjestelmä reagoi muutoksiin, mitkä palvelujärjestelmän muutoksista on tulkittavissa lamareaktioiksi, mitä jälkiä lama on jättänyt palveluihin pysyvämmin ja mitä vaikutuksia palvelujärjestelmällä on ollut laman seurauksia lievitettäessä? Tässä yhteydessä on noussut esiin kysymys siitä, missä määrin lama on vaikuttanut hyvinvointipalvelujen kysyntään sen kautta, että laman seurauksena kotona olevan aikuisväestön määrä on voinut hyvinkin muuttua ja kotona olevilla on ainakin teoreettinen mahdollisuus tarjota epävirallista tukea tai hoivaa perheenjäsenille ja laajemminkin (vrt. esim. keskustelu työttömien lapsista päivähoitossa). Mutta mitä loppujen lopuksi tiedetään siitä, kuinka monessa kotitaloudessa on tarjolla työkuuntoisen tai ainakin tukemiskuntoisen ihmisen aikaa epävirallisen tuen antamiseen ja millaisia usein sukupolvien välisiä tukemissuhteita voi esiintyä? Kolmanneksi, mukanaoloni Venäjän elinolomuutoksia ja kansalaisten selviytymisstrategioita koskevilla tutkimushankkeilla (Piirainen 1996; Poretzkina & Jyrkinen-Pakkasvirta 1996; Simpura & Eremitcheva 1997) on avannut näköaloja epävirallisen tuen – ja monissa tapauksissa sukupolvien välisen tuen – keskeiseen merkitykseen todella vaikeissakin olosuhteissa. Mitkä ovat tuonkaltaisen tukiverkoston olemassaolon ja toiminnan väestölliset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset edellytykset? Missä ovat tukiverkoston mahdollisuuksien rajat?

Kysymys sukupolvien välisistä hyvinvointisuhteista ja niihin sisältyvästä apu- ja tukipol-

tentiaalista voi vaikuttaa epämuodikkaalta aikana, jolloin mieluummin korostetaan eri sukupolvien oikeutta muista sukupolvista riippumattomaan elämään tai ainakin oikeutta tulla tarkastelluksi omillakin ehdoillaan (ks. esim. lapsista Hyvinvointikatsaus-lehden teemanumero 4/1997). Toisaalta on myös pyrkimyksiä tuoda sukupolvien väliset suhteet keskusteluun muita teitä: esimerkkinä elämäkertatutkimuksen kiinnostus sukupolvisuhteisiin, vaikkei välttämättä hyvinvointisuhteisiin (ks. Roos & Rotkirch 1997) tai kulttuurisosiologisesti virittynyt sukupolvitutkimus (Virtanen 1997; ks. myös Alasuutari 1996 ja Virtanen 1996).

Tavoitteenani on miettiä sellaisia täsmennyksiä sukupolvien ja niiden välisten suhteiden luonnehdintaan, että voitaisiin tarkemmin arvioida, mikä merkitys sukupolvien välisellä avulla ja tuella on eri elämänvaiheissa kummallekin osapuolelle. Kysymyksessä ei ole työikäisten tai edustamieni suurten ikäluokkien vastaisuus vanhusten, lasten, nuorten tai citysukupolven vapauden nujertamiseksi, vaan erään joissakin suhteissa uuden sukupolvisuhteiden jäsenystävän mahdollisuuksien arviointi.

SUKUPOLVET TOISTENSA KILPAILIJOINA JA ELÄTTÄJINÄ

Sukupolvien välistä tulonjakoa koskevissa tarkasteluissa on piilo-oletuksena sukupolvien ajattelemisen *toistensa kilpailijoina*: se, mikä kertyy eläkeläisille, voi näyttää olevan poissa vaikkapa lapsilta tai nuorilta aikuisilta. Suomessa tehty sukupolvitilinpitolaskelma (Sukupolvien välinen..., 1994) osoittaa, että ainakin 1990-luvulle saakka ovat nuoremmat sukupolvet saaneet nauttia vanhempia sukupolvia korkeammasta elinikäisestä tulotasosta. Epävarmaa kuitenkin on, jatkuuko samanlainen sukupolvittainen vaurastuminen lähivuosikymmeninä. Globalisoituvan talouden vaihtelut voivat johtaa tilanteeseen, jossa nykyisenkaltaisten eläke- ja sosiaalitur-

vactuuksien säilyttäminen vanhemmalla sukupolvella koko heidän elinikänsä estää nuorempaa sukupolvea ylittämästä vanhempiensa elinikäisen vaurauden tason. Tilinpito ei tietenkään ennusta tällaista kehitystä väistämättömänä, vaan ainoastaan mahdollisena. Tuon mahdollisuuden torjumiseksi voidaan mallien perusteella esittää myös toimenpide-ehdotuksia.

Sukupolvet eivät pelkästään ole toistensa kilpailijoita. Itsestään selvältä tuntuu vanhempien ja alaikäisten lasten välinen *elatussuhde*; yhtä itsestään selvää on joskus Suomessakin ollut lasten velvollisuus huolehtia vanhenevista vanhemmistaan. Selviöstä huolimatta on ollut tarvetta kehittää järjestelmiä näiden luonnollisten suhteiden antaman turvan pettämisen varalta. Sukupolvet voivat olla merkittävässä määrin myös *toistensa vaurastuttajia*, jos esimerkiksi vanhimmille väestöryhmille kertyy tuntuva varallisuutta, jonka he ovat valmiit perintöinä siirtämään lapsilleen tai lapsenlapsilleen. Suomessakin on jo pitkään uumoiltu, että perhekoon pienenemisen myötä meille voisi syntyä ”perijöiden sukupolvi” esimerkiksi asuntomarkkinoilla: yhä useampi nuoripari on vanhempiensa tai isovanhempiensa jättämän asunnon haltijana aloittamassa elämää uudenlaisista lähtökohdista. Toisaalta perinnönsaajat ovat tätä nykyä todennäköisemmin 60- kuin 30-vuotiaita (ks. Hietaniemi 1997). Rahalliset sukupolvisuhteet kulkevat tavallisesti antavasta vanhemmasta sukupolvesta vastaanottavaan nuorempaan sukupolveen (ks. tuoreita tuloksia Ritamies & Fågel 1998). Avun ja hoivan sukupolvisuhteet voivat kulkea kumpaankin suuntaan.

SEITSEMÄN SUKUPOLVEN MALLI

Tavanomainen kolmen sukupolven malli erottelee toisistaan lapset (nuoret), aikuiset ja vanhukset. Kolmijako ohjaa myös hyvinvointipoliittista toimintaa kohdistumaan nimenomaan reunimmaisiiin eli lasten ja vanhusten

kaltaisiin arvokkaisiin väestöryhmiin, mutta samalla siirtyy huomiota pois muiden väestöryhmien olemassaolosta ja näiden muiden ryhmien hyvinvoinnin vaikutuksista lasten, nuorten ja vanhusten hyvinvointiin. Lisäksi käy niin, että kolmen sukupolven malli näyttää yksinkertaistavan sukupolvijärjestelmää ja eri ikävaiheissa olevien väestöryhmien keskinäisiä hyvinvointiyhteyksiä arkielämän tasolla.

Esitän tässä vaihtoehdoisen, täsmennetyt sukupolvisuhteiden kaavion, jonka perustana on se, keitä voi asua samoissa talouksissa tai usein samalla paikkakunnalla, niin että heidän välillään on jonkinlainen huolto- tai tukisuhde. Alle kouluikäiset asuvat useimmiten noin 30–40-vuotiaiden vanhempien luona, murrosikäiset usein 40–50-vuotiaiden vanhempien luona, 60-vuotiaat ovat kenties itsel-lisimmillään, vaikka tukevatkin vielä 30-vuotiaasta jälkikasvuun, ja 75-vuotiaat taas odottavat heidän 45-vuotiaiden lastensa tarjoavan tukea ja apua. Sen sijaan 30-vuotiaat eivät ole juuri kosketuksissa 45-vuotiaiden tai 15-vuotiaiden elämään, yhtä vähän kuin 45-vuotiaat tietävät 30-vuotiaista tai 60-vuotiaista. Tästä seuraa kuuden sukupolven 15 vuoden välein jäsentyvä järjestelmä, joka asettuu kahdeksi lomittaiseksi 30 vuoden kolmikoksi (tai 7 polven järjestelmä, jos 90-vuotiaatkin otetaan mukaan, niin kuin on lisääntyvässä määrin aihetta). Kaavioon on merkitty nuolilla se suunta, johon apu tai tuki todennäköisimmin kulkee.

15-vuotiaat <— 45-vuotiaat —> 75-vuotiaat

0–7-vuotiaat <— 30-vuotiaat <— 60-vuotiaat
—> 90-vuotiaat

Kohta sen jälkeen, kun olin kirjoittanut edellä olevan, sattui käsiini Ossi Rahkosen ja Eero Lahelman (1998) toimittama kirja ”Elämänsaari ja terveys”! Sen johdantoluvussa Lahelma kertoo, miten Shakespearesta alkaen on yksittäisen ihmisen elämänsaari vaiheita hyvin usein luonnehdittu noin kuuden vaiheen jaksottelulla. Tiuhempiakin jaotteluja on esitetty. Esimerkiksi Burt (1991) erottaa 9 ikä-

vaihetta 1980-luvun Yhdysvalloissa: lapset (1–18 vuotta), opiskelijat (19–24), nuoret aikuiset (25–30), hiipuva nuoruus (31–36), keski-ikäiset aikuiset (37–46), varttuneet aikuiset (47–52), seniorit (53–60), eläköityvät (61–66) ja ikäihmiset (yli 66 vuotta). Burtin analyysin kohteena on eri ikävaiheissa elävien ihmisten verkostoituminen omansa ja toisten ikävaiheiden kanssa. Juuri samanlaisia yhteytyviä vaiheita, mutta toistensa lomaan asettuvia, kuvaa tässä esitetty kaavio.

Jos tätä kaaviota vertaa esimerkiksi samankuiseen edellä esiteltyyn limittäisten sukupolvien malliin, on syytä todeta tässä esitetyn mallin yksinkertaistava ja yleistävä luonne. Voihan 60-vuotiaallakin olla 15-vuotiaita lapsia ja niin edelleen. Samalla seitsemän sukupolven mallissa on kuitenkin pyrkimys eräänlaiseen ”luonnollisuuteen”, jossa sukupolvien välit ovat jossakin suhteessa biologisiin sukupolviin. Toisaalta limittäisten sukupolvien malleissa näyttää mahdolliselta määritellä ”sukupolven” pituudeksi hyvinkin lyhyt aika, vaikkapa vain 3 tai 5 vuotta. Tällainen määrittelytapa avaa mahdollisuuden luonnehtia erikoisten historiallisten periodien tuottamia sukupolvia, kuten ”sotasukupolven”, ”hippisisukupolven” tai ”lomasukupolven” kapeammaksi kuin biologispuhaisissa malleissa. Seitsemän sukupolven malli ei tarjoa tällaisia hienoviritysmahdollisuuksia.

SEITSEMÄN SUKUPOLVEN MALLIN RAJOITUKSIA

Yksinkertaisuus tuo siis selviä rajoituksia ehdotetulle mallille. Se soveltuu myös huomosti tilanteisiin, joissa suurella osalla perheistä on kovin eri-ikäisiä lapsia. Entisajan suurperheet ovat hyvä esimerkki mallin rajoituksista. Nykyaikana vastaava ongelma nousee uusperheistä, joissa meidän lapsemme voivat olla kokonaan eri ikäluokkaa kuin minun tai sinun lapsesi. Suurperheitten ja uusperheitten lisäksi mallin käyttökelpoisuutta rajoittaa se, että myös lapsettomien vanhusten määrä on suuri. Tosin tämäkään ei välttämättä

estä sukupolvien välisten hyvinvointisuhteiden konkretisoitumista arkielämässä. Tämän tekstin kirjoittamispäivinä tulin keskustelleeksi sukupolvisuhteista erään ulkomaisen kollegan kanssa, jolla oli tarjota valaiseva esimerkki. Hänen vanhempansa ovat juuri saavuttaneet eläkeiän ja ovat asuneet pitkään alueella, jossa naapureina on paljon heitä 15–20 vuotta vanhempia perheettömiä tai lapsettomia vanhuksia. Nyt näille ”nuorille” eläkeläisille on tarjoutunut paljon tilaisuuksia olla avuksi iäkkäämmille naapureilleen juuri epävirallisen tuen ja avun tuottajina. Ensimmäiset eläkevuodet ovat olleet siksi odotettua aktiivisempia, ja vaikka toistaiseksi avun tarjoaminen ei ole ollut rasitukseksi, on omien voimien riittävyyskin alkanut tulla mieleen.

Muitakin rajoituksia on. Sukupolvien yhteyttäminen biologiseen vanhemmuuteen tai lapseuteen tahi yhdessä asumiseen voi perustua idealisoituun käsitykseen siitä, miten pitkälle tällaiset sukupolvet ovat valmiita toisiaan tukemaan tai auttamaan. Seuraavan tai edellisen sukupolven olemassaolo ei tietenkään automaattisesti merkitse sitä, että sukupolvet osoittaisivat toisilleen laajamittaista solidaarisuutta. Toinen idealisointimahdollisuus piilee siinä, että seitsemän sukupolven malli helposti asettaa ihanteeksi kolmen tai neljänkin sukupolven ruokakunnat. Sen lisäksi, että nykyinen Suomen asuntokanta ei tällaista vaihtoehtoa juuri tue, voi kysyä, miten ihanteellista elämä tuollaisissa usean sukupolven talouksissa aina olisi. Kahdenkymmenen hengen suurperheessä kasvanut isäni ei koskaan lakannut säärittelemästä minin asemaa vuosisadan alkupuolen maalaissuurperheessä. Ajat ovat toiset, mutta suurperhejännitteet voivat varmasti nykyäänkin nousta pintaan.

MITÄ SEITSEMÄN SUKUPOLVEN MALLISTA VOISI SEURATA

Mitkä sitten ovat tämän ajattelun hyvinvointipoliittiset seuraukset? Lapsi- ja nuorisoilmiöitä ei varsinkaan toimenpiteiden kohdistu-

misen kannalta voi tarkastella erillään heidän vanhempiensa elämään liittyvistä ilmiöistä. Vanhusilmiöitä ei voi tarkastella erillään vanhusten mahdollisten lasten elämään liittyvistä ilmiöistä. Puhtaasti lapsi-, nuoriso- tai vanhuskenttään kohdistuvat professionaaliset toimet voivat osua väärään maaliin, jos ei ajatella, kenen kanssa tai kenen tuen varassa toiminnan kohteena olevat ihmiset kulloinkin asuvat. Sama haaste koskee kuvausjärjestelmää, tilastoja ja tutkimuksiakin: mitä voimme oppia maailman tarkimmasta lapsiterveystilastosta, jos emme tiedä ainakin jotakin heidän vanhempiensa oloista, ei terveydellisistä, vaan taloudellisista ja sosiaalisista tai jopa kulttuurisistakin?

Elinolojen kuvausjärjestelmälle mallista nousee konkreettisia uusia tehtäviä. Voisiko esimerkiksi henkilötunnuksen ja paikkatietojen avulla kuvata, miten tiheä tai vahva on eri sukupolvien välinen potentiaalisen tuen verkosto? Hyvinvointipoliittisten tukitoimien kannalta on tietysti erityisen kiinnostavaa, paljonko on niitä, joilla verkosto on taatusti heikko, ja missä he asuvat. Toinen mahdollinen tehtävä olisi kuvata ajankäyttötutkimusten ja kotitaloustiedustelujen avulla päivittäisessä toiminnassa esiintyvien apu-, tuki- ja hoivatoimintojen tiheyttä ja volyyymiä ja sitä roolia, joka sukupolvisuhteilla niissä on. Tuore esimerkki tämänsuuntaisesta työstä on Marketta Ritamiehen ja Stina Fågelin (1998) tutkimus "Aikuiset avunsaajina".

Hyvinvointipoliittisten toimien kohdentamisen ja arvioinnin kannalta on kysyttävää, miten pysyviä sukupolvien väliset vaihto- ja tukisuhteet ovat. Ovatko ne ehkä muuttumassa yleisten kulttuurinmuutosten myötä, ja jos ovat, millä tavoin ja miten nopeasti? Entä miten hyvinvointisuhteille käy poikkeusoloissa, vaikkapa laajamittaisen taloustaantumien mahdollisesti koettaessa? Voidaanko Suomessa ajatella, että sukupolvien väliset verkostot voisivat poikkeusoloissa nopeasti venyä paikkaamaan hyvinvointivajeita, kuten esimerkiksi Venäjän äärimmäisyysoloissa on jossain määrin käynyt?

Konkreettisemmin ja välittömämmin hyvinvointipoliitikalle nousee haaste erityisiin väestöryhmiin kohdennettujen toimien uudelleenarvioimiseksi. Nuorisotoimen ja "vanhempaintoimen" liitto on varmasti käytännössä toteutettu monilla toimintaloikoilla. Sama pätee joiltain osin vanhustentoimeen ja "työikäistoimeen". Voitaisiko joitakin elinolovalajeita paikata tukemalla sukupolvien välisen verkoston tihentymistä vaikkapa muuttopalkkioilla tai monisukupolvisille perheille tarkoitetuilla asumistuilla? Voitaisiko nykyistä omaishoitajan tukijärjestelmää kehittää edelleen tasaamaan sitä usein epätasaista kuormaa, joka sisarusarjoissa tai sisarusten puuttuessa jollekin voi langeta sukupolvien välisissä huolenpitosuhteissa? Mutta toisaalta: luodaanko jo pelkästään näiden asioiden puheeksi ottamisella lisääntyvää moraalista painolastia sukupolvien välisen huolenpidon vahvistamiseksi? Seuraukset eivät silloin ole kaikille sukupolville pelkästään myönteisiä.

Hyvinvointitutkimukselle tarjoutuu mallista tutkittavaksi nippu vaikeita kysymyksiä. Mitä merkitystä sukupolvien välisellä tuella lopulta on: kenelle se on etu, kenelle haitta? Minkälatautuiselle hyvinvoinnille – rahamääräiselle, muuten aineelliselle vai kokonaan aineettomalle – sukupolvisuhteilla on suurin arvo? Ja mitä puhe sukupolvien välisistä hyvinvointisuhteista merkitsee hyvinvointipoliitikasta käytävälle ideologiselle keskustelulle: sehän on valmista polttoainetta yksityisen ja julkisen tai epävirallisen ja virallisen tuen ja hoivan roolista käytävään kiistaan.

MITÄ MALLISTA JÄÄ KÄTEEN?

Onko tämä kaikki vain pyörän keksimistä uudelleen? Yhteiskuntatieteet ovat monien mielestä selviön tiedettä, jossa ainakin vastaukset tai tulokset jälkikäteen arvosteltaessa näyttävät olleen jo etukäteen selviä. Se, mikä tässä ehdotetussa seitsemän sukupolven ja kahden lomittaisen kolmi- tai nelipolvisen sukupolvi-

järjestelmän mallissa on uutta, ei välttämättä ole malli sinänsä vaan se, millaisia kysymyksiä, mahdollisesti uusiakin, tällainen hahmotus tekee mahdolliseksi. Lomittain polveilevat sukupolvet tarjoavat tilaisuuden arvioida uudelleen vakiintuneita käsityksiä hyvinvointipoliittisten toimien kohteista. Hyvinvointipoliittisissa voi edelleen olla lapsi-, nuoriso- tai vanhuspolitiikkaa, mutta niitä tarkasteltaisiin ottaen huomioon ne eri elämänvaiheissa olevat työkäiset aikuiset, joiden elämään vanhojen ja nuorten elämä monin tavoin kytkeytyy.

Hyvinvointipoliittisten ilmiöiden tarkastelussa on se vaikeus, että jonkin asian esiin nostaminen antaa helposti kimmokkeita kokonaan toisenlaisille ehdotuksille kuin asian alkuperäinen esittäjä on tarkoittanut. Hyvä esimerkki on keskustelu sosiaaliturvan väärinkäytöstä. Järkevään julkiseen hallintoon kuuluu, että väärinkäytösten mahdollisuuden kiinnitetään ajoittain huomiota. Mutta

Suomessa keskustelu väärinkäytöksistä on noussut aivan toiselle tasolle, hallinnon järkevyyden arvioinnista sosiaaliturvan ideologiseen mustamaalaamiseen asti. Sama vaara vaanii sukupolvipuheessa. Jos nostaa esiin sukupolvien väliset hyvinvointisuhteet, vaikkapa tämän tekstin tapaan tarkoituksena mieltää, missä ovat vain lapsiin, nuoriin tai vanhuksiin kohdistuvien, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten toteuttamien hyvinvointipoliittisten toimien rajoitukset, voi tahtomattaan tulla lietsoneeksi keskustelua siitä, pitäisikö sekä yhteiskuntamoraalin että muodollisten säännösten tasolla korostaa nykyistä enemmän sukupolvien velvollisuutta olla toistensa tukena. Tätä en ole tarkoittanut lietsoa. Sen sijaan ajattelen toiseen suuntaan: tässä esitetty sukupolvien hyvinvointisuhteiden tarkastelumalli voi auttaa arvioimaan niitä rajoja, joiden yli hyvinvoinnin turvaamista ei voi rakentaa vain epävirallisen avun ja tuen varaan.

KIRJALLISUUS

Alasuutari, Pertti: Toinen tasavalta. Tampere: Vastapaino, 1996

Attfield, Robin & Dell, Katharine (eds.): Values, Conflict and the Environment. Aldershot: Avebury, 1996

Bacchielli, Paolo: Aging, Employment and Public Policies in the EU. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Björklund, Anders: Intergenerational earnings comparisons and class mobility – are Nordic countries different? Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Burt, Ronald S.: Measuring age as a structural concept. *Social Networks* 13 (1991), 1–34

Cornia, Giovanni Andrea & Honkkila, Juha & Paniccià, Renato & Popov, Vladimir: Long-term growth and welfare in transitional economies: The impact of demographic, investment and social policy changes. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Forss, Mikael & Lassila, Jukka & Lundqvist, Bo & Valkonen, Tarmo: Eläketurvan rahoitus ja ulkoi-

set shokit. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1998: 1/ Elinkeinoelämän tutkimuslaitos sarja B 140. Helsinki 1998

Franco, Daniele & Munzi, T.: Ageing and fiscal policies in the European Union. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Giddens, Anthony: Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. S. 83–152. Teoksessa: Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino, 1995

Hietaniemi, Leena: Sukupolvelta toiselle: 1990-luvun perinnöt. Mitä ja paljonko suomalaiset perivät. *Hyvinvointikatsaus* 1997: 1, 8–15

Hoikkala, Tommi: Aljosha and Tapio. Two cases of compared fathering. *Young* 6 (1998): 3, 19–32

Hougaard Jensen, Svend Erik: Debt reduction, wage formation and intergenerational welfare. Economic Policy Research Unit, Copenhagen Business School, 1995: 12. Copenhagen 1995

Häyry, Heta: Generations, rights and responsibilities. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Koivunen, Hannele: Generations and socio-cul-

tural models. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki

Lassila, Jukka & Palm, Heikki & Valkonen, Tarmo: FOG: Suomen kansantalouden limittäisten sukupolvien tasapainomalli. Keskusteluaiheita Nro. 601. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, 1997

Michalski, Wolfgang & Miller, Riel & Stevens, Barrie: Future Global Capital Shortages: Some key issues and policy recommendations. Esitelmä seminaarissa "Generations and Welfare", järjestäjä Valtioneuvoston kanslia, 17.–18. lokakuuta 1996, Helsinki (& Paris: OECD, 1995)

Piirainen, Timo: Transforming structures and everyday life. Towards a new social order in Russia. Aldershot: Dartmouth, 1996

Poretzkina, Evguenia & Jyrkinen-Pakkasvirta, Teela: Changes in social support in the period of transition into market relations in Russia. P. 223–230. In: Everett, M. G. & Reynolds, K. (eds.): Sociology and Large Networks. Vol. 2. 1996

Rahkonen, Ossi & Lahelma, Eero (toim.): Elämäntapa ja terveys. Helsinki: Gaudeamus, 1998

Ritamies, Marketta & Fägel, Stina: Aikuiset avunsaajina. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisu D 33. Helsinki: Väestöliitto, 1998

Roos, J. P. & Rotkirch, Anna (toim.): Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Tampere: Gaudeamus, 1997

Simpura, Jussi & Eremitcheva, Galina: Dirt. Symbolic and practical dimensions of social problems in St. Petersburg, Russia. International Journal of Urban and Regional Research 21 (1997): 3, 467–479

Sukupolvien välinen tulonjako. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1994/3. Helsinki 1994

Walker, Alan (ed.): The New Generational Contract. Intergenerational relations, old age and welfare. London: UCL Press, 1996

Virtanen, Matti: Pitkä katse toiseen tasavaltaan. Kirja-arvostelu teoksesta Alasuutari, Pertti: Toisen tasavalta. Tampere: Vastapaino, 1996. Sosiologia 33 (1996): 4, 319–321

Virtanen, Matti: Suuret ja pienet ikäluokat. Esitelmä Sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja Tilastokeskuksen seminaarissa "Sukupolvet, hyvinvointi ja elinolot", Helsinki 15.4.1997.